

LÉNÁRD ÖDÖN

Kicsit zavarban vagyok. Mi a katolikus? Én úgy nőttem fel benne, mint csemete az erdőben. A csemete számára minden az erdő. Talán nincs is más rajta kívül, hisz ami mégis van, az állatok, a felhők az égen, a viharok, a hó és a tél, legyenek bár egészen mások, de valahogy mégis hozzá tartoznak. A vihar is, ami rombol az erdőben: valami idegen erő, talán ellenséges is, de az erdő mégis megújul tőle.

Az érthetetlenek azok a turisták, akik tulajdonképpen nem is azok, hanem egy ősmondavilág lidérces szörnyeiként törtetnek át az erdőn: Hitler, Sztálin, a maguk koboldseregével, akik azt hiszik, hogy bálványukban megtalálták Amerikát, pedig csak ahhoz a hekatombához jutottak el, amire vagy ők maguk ugranak fel, vagy a vezérük löki rá őket, de mindenképpen pusztulás vár rájuk. Az erdő túléli őket. Megviselik, de túléli őket.

Csak ekkor kezdtem el tudatosan nézni, kérdezni: honnan az őriütek ilyen tömegei? De egy-kettőre szerényebb lettem. Mennyi sérült, pszichésen megnyomorodott, manipulált, s köztük mennyi a jót kereső, és abban megcsalt, szerencsétlen lélek! S talán az első, amit megfogalmaztam: *a katolikum az ember, az emberi közösség, és nem az intézmény!* Csak magamban nevettem csöndesen, mikor kis megalkuvócskák számolgatták előttem, hogy *de mi mindent mentettünk meg!* Akárcsak a kommunisták, mikor szemükre vetettük a gulágok embertelenségeit, felelték: *de akkor is a szocializmust építettük!* És egyikük sem vette észre, hogy a két válasz szerkezete milyen csodálatosan azonos!

Azután az lett előttem vitathatatlan, hogy ahogy focizni nem lehet egyedül, úgy katolikusnak lenni sem. *A katolikum lényegénél fogva közösségi*, mint a szó értelme is mutatja. Persze ez nem kizárólagosan materialista, tehát tér-, és időbeli közösség. Magánzárkán is az apostolokig ér el az ember keze ujjá, és aznap reggel megkeresztelt indián, vagy kínai csecsemőig. Fájó értetlenséggel néztem azt a gyötrődő testvért, aki abban kínlódott, hogy *a kintiek cserbenhagyták*. A fentiek értelmében nem értettem, hogy valamelyikünk hogyan érezheti „cserbenhagyottnak” magát? Aztán kikerülve láttam, hogy a kintiek tényleg „cserbenhagyták”. Nem az apostolok, az indiánok és a kínaiak, hanem akikkel az utcán találkozott — volna, ha azok nem mentek volna át előle a túlsó oldalra!

Ehhez azonban magunkévá kell tennünk a zsinat egyik élvonalbeli kúriai szereplőjének, Pietro Parente bíborosnak a szavait, hogy az egyházat vezető szempontnak nem a diplomáciának (tehát a kompromisszumoknak, a „kis lépéseknek”, az ügyes húzásoknak), hanem a *hitnek* kell lennie. De mikor az előző évtizedek vezető jelszava nálunk a „túlélni” volt, hiába tanítja Krisztus hat helyen is az Evangéliumban (Mt 10,39-16,25; Mk 8,35; Lk 9,24-17,33; Jn 12,25), hogy aki meg akarja menteni életét, elveszíti azt —, de ha valaki ezt el is hitte a Krisztusnak, azt övéi is, ellenségei is egyformán csak „forrófejűnek” minősítet-

ték! Mert evilág fiai csodálatosan mindig megértik egymást, mégha valami közeleti kerítés van is köztük. És hogy ez a hit milyen erő, azon magunk is csodálkoztunk. Volt egy szerencsétlen ávos alezredes, aki a börtönben csak a papokra figyelt. Később ezen is bukott le, mert kiderült, hogy az orra előtt hoztak létre egy köztörvényes bandát, amit azonban ő nem vett észre, mert velünk volt elfoglalva. „Hisz én szabadságra sem merek menni maguk miatt — lihegte —, hogy mit csinálnak maguk azalatt!” Akkor elevenedett ez meg bennem, mikor egy Állami Egyházügyi Hivatal-i jelentésben olvastam a megbízott sirámát, hogy a szóbanforgó teológiai karban ő csak egy (megnevezett) tanárra tud „támaszkodni”. No, az a legvadabb rémálmaiban sem jutott a fenti alezredes eszébe, hogy ránk akarjon „támaszkodni”. Csak gyűlölt, mert szűkölt, de az biztos, hogy nem személyesen tőlünk, elesett, beteges, kitalált lényektől, hanem attól az erőtől, ami ott toronylott mögöttünk, és ami ránk is borult, és bennünket is hordozott!

Ez a gyűlölet viszont sohasem riasztott! Sőt, természetesen vettem és igazolásnak. A szövet balfelének, a könnyedén elsuhanó őz árnyékának. Az árnyék a lét sajátos igazolása. Mennél pontosabb, zártabb, tömörebb a létező, annál feketébb az árnyéka. Minél nagyobb fényben mozog, annál bántóbb mögötte a sötét.

Ez azonban csak szánó, szerető fájdalmat ébreszt az emberben azok iránt, akik sötétben járnak (Jn 8,12). Az a középkorú átlag-katonatiszt, aki akkori fiatal magamnak sóhajtotta el: Kistestvér, azért jó, hogy ti is itt vagytok, — az a csepeli technikus, aki odabenn tért vissza, és négy szemközt kérdezgetve engem lényegi dolgaimról, tartott elem egy ceruzát ezt mondva: ha ezt így nézem, pontnak látszik, ha így, vonalnak, pedig ez egy ceruza. Minden dologhoz több szemlélet is tartozhatik, de csak az az egyetlen az igazi, ami a dolgot annak mutatja, ami az a maga valóságában, tehát a ceruzát, ceruzának. Ezt a szemléletet keresem!

Ez a szemlélet van adva az Evangéliumban (de mélypszichológiai „elemzés” nélkül), a mai ember problémáira alkalmazva a zsinati dokumentumokban (de egyéni továbbértelmezés nélkül), napjainkra felbontva a Szentatya megnyilatkozásaiban (de compostellai álmok nélkül), és mindnyájunknak abban a magától értetődő, egyszerű, hétköznapi hűségében, amivel Tarziciustól és Ágnestől Kolbéig, Franz Jägerstätterig, Edith Steinig, sőt Anna Frankig, tudatosan, vagy félig öntudatlanul az Isten felé éltek és tapogatódtak ennek a sárgolyónak a paradicsomon kívül vergődő emberei. Aki pedig minderre azt mondja: ne piszkáljuk már a múltat, a jövőt kell építeni, annak azt felelem, hogy persze, hát lehet mást is építeni, mint a jövőt? Mert a múltat biztosan nem. Csak hát a lét egy folyamatos egység, és az Írás szerint is (Mt 7,24-27) ajánlatos megnézni, hogy mire (már adottra! múlt-ra!) épít az ember. Mert aki hátránézés nélkül akar előre menni, az szerelje le a kocsijáról a hátrapillantó tükröt. De aztán ne kívánjunk neki jó utat, nincs szüksége rá, nem lesz hosszú az útja!

Hogy mi a katolicizmus? A magam tapogatózó lépteivel nyolcvan éven keresztül így éltem meg, számomra ez volt!

CSERHÁTI JÓZSEF

Napjainkban három válságról beszélnek: társadalmi, gazdasági és erkölcsi válságról. Az erkölcsi krízis jelenségei a legsúlyosabbak, mintha a társadalmunk szét akarna esni, mert már nem tudjuk, mi a jó és mi a rossz. Hazánkban a vallásos megújulás is a változás kevés jelét mutatja. Két éve szabad választással létrejött a demokratikus alapon álló országgyűlés, azt tapasztaljuk azonban, mintha a különböző pártok csak nehezen tudnának közös nevezőre jutni. Nincs átható, demokratikus, szabad, a nemzetet átfogó politikai koncepció. Azt mondta valaki: a magyarok nem találnak saját magukra, mivel nem tudják, hogy miben áll a „másság”, vagyis a másik ember saját világa. A katolikum viszont a felebaráttal, az embertársunkkal való találkozást is eredményesen meg tudja valószínűsíteni a legbensőségesebb Istenre találás után. Engem elsősorban a katolikus egyháznak a társadalmat alakító és összetartó hatása foglalkoztat. Ezt az erkölcsi megújulást tartjuk mindenütt szükségesnek, elsőszámú megmentő erőnek, amely a legmélyebb emberi és testvéri kapcsolatot tudja létrehozni.

Mielőtt megvizsgáljuk, ki a katolikus, meg kell mondanunk előbb, ki a keresztény? A katolikumnak legmélyebb igazságtartalma a keresztény tartalom. A II. Vatikáni zsinatnak nevezetes fejezete az ökumenizmusról szóló tanítás. Eszerint keresztények azok, akik a Szentháromságban hisznek, akik elfogadják az isteni kinyilatkoztatást, melyet Isten Fia, a második isteni személy, Jézus Krisztus az evangéliumokban adott az emberiségnek, és akik a Jézus Krisztus által rendelt üdvösségi eszközökkel, tehát a szentségekkel és keresztény életparancsokkal élnek. Régi megállapítás, az üdvösséghez két dolog szükséges: a hit és a keresztség szentsége, vagyis el kell fogadnunk az evangéliumi igazságokat és a szentségekkel kell élnünk. Az alapszentség a keresztség: „Fides et baptismus sunt ianua salutis”. Aki hisz és megkeresztelkedik, az örök üdvösség rendjében megigazul. A megigazulás tanának téves magyarázata áll a második hitszakadás, vagyis a „hitújítás” középpontjában.

Saját megigazulásunkban is minden Istentől függ, mivel Ádám bukása miatt az emberi természet gyökerében megromlott, a szabadakarat elveszítette erejét, és a legyőzhetetlen érzékiség vette hatalmába az embert. Ez a fogalom, az „érzékiség”, latinul „concupiscentia”, voltaképpen az eredeti bűnről beszél. A bűnre vezető érzéki természetünk a keresztség után is megmarad, így mi állandóan bűnben élünk, és nincs eszköz, amely ezt elvegye. Mi nem dönthetjük el az üdvösségünket, de Isten az előrerendelés, a predestináció folytán maga dönti el, hogy ki fog üdvözülni. Így a keresztény hit sem valódi hit, hanem bizalom abban, hogy az Isten üdvözíteni fog bennünket, és pedig Jézus Krisztus érdemeire való tekintettel: befödi a bűnt, és nem nézi többé a bűneinket. Akármennyit vétkeztünk is, ez a „bízó hit”, a fides fiducialis ment meg bennünket az örök haláltól. A jócselekedetek természetesen a hitből fakadnak, mivel azonban a megigazulás nem a saját belső erőnkől jön, hanem Jézus Krisztus érdemeitől, ezért a jótettek nem szolgálnak érdemül az örök üdvösség elnyerésére. Mivel a megigazulás minden emberben egyforma fokozatban van jelen, ezért nincsen értelme a holtakért való imádkozásnak, az ereklyék tiszteletének, a tisztítóhelyeknek, a búcsúnak, nincs különbség súlyos és bocsánatos vétkek között.

Nézetük szerint csupán két szentség létezik: a keresztség és az Úrvacsora és bizonyos tekintetben talán még a bűnbánat. Voltaképpen ezeknek sincs sajátos

üdvözítő erejük, hanem csupán jelek, a hitet és a bizalmat erősíthetik a hívó emberben. Az Oltáriszentségben Jézus Krisztus teste és vére csakugyan jelen van, de csupán a vétel pillanatában. Az Oltáriszentség, az Eucharisztia Luther szerint nem áldozat és így a mise felesleges, sőt bálványimádás. Nem ismerte el az egyházi hierarchiát vagyis az egyházi hatalmat sem, szerinte mindenki egyúttal a saját maga papja, püspöke és pápája. Külső látható egyház, mint szervezet nem létezik, mert az egyház a hívők láthatatlan lelki közössége. Az egyházi hivatalokat a nép állítja fel, ezek nem eredhetnek Istentől, hanem a nép cselekedetei.

A katolicizmus mindig mélyülést jelent, a lelkiismeret, a szabadakarat összekapcsolását, az istenszolgálat és az emberszolgálat megvalósítását, a bűntől felszabadított, rossz hajlamoktól megtisztított lelkiség megélését. A katolikum alapja a szabadság és az eltökéltség mások szolgálatára. Ma az utóbbiak miatt nagy szükség van a katolicizmus regenerálódására, mert azokat az elveket vallja a katolikus egyház, amelyek Európát Európává tették, vagyis szabaddá, alkotóvá, cselekvővé. Ezeket kell visszahódítanunk, visszaszerezni a nihilizmus, a materializmus és a marxizmus felé rohanó világban.

A fentiek ellenére a lutheránusokat és a reformátusokat is keresztényeknek tartom, hiszen egy keresztségben részesültünk mindnyájan. Az egyházak közötti kapcsolat létrehozta az ökuménikus szemléletet, vagyis lehetségesnek kell tartanunk, hogy az egyházakból, a különböző felekezetekből kielemezzük az eredeti igazi keresztény elemeket, és ezek alapján és segítségével igyekezzünk meghatározni, hogy kik a keresztények.

Mondottuk már, ha választ kívánunk adni arra, hogy kik a katolikusok, akkor először választ kell adni arra, hogy kik a keresztények? Külön meg kell említenünk a katolikus vallás bensőséges mivoltát, ami abból fakad, hogy a megkeresztelt ember, Isten gyermekének, Isten fiának tudja magát, a mennyei Atya gondoskodó, mindenható Ura az égben és a földön. Az Atya-gyermek viszony a Szentháromságban megvalósult az Atya és az élő Krisztusban megkeresztelt hívők között, mert Isten gyermekei és örökösei vagyunk. A Szentlélek, a Jézus Krisztusban kapott keresztség révén tulajdonunk lett, ő éltet bennünket, biztosítja belső életünket az isteni kegyelmek által. Így lettünk mi keresztények, Isten Fiának testvérei, és örökösei Krisztus minden kegyelmének. Az atyai-gyermeki viszony meleggé teszi hitünket, így érthető, hogy az Atya házába vágyódunk, vele szeretnénk együtt lenni, Jézus Krisztussal, aki keresztfáldozatával a bűnbocsánatot szerezte meg nekünk, és elküldötte a Szentlelket, hogy így isteni kegyelmében részesedve szentté tegye benső életünket.

Így végülis azt mondhatjuk, hogy a katolicizmus vagy katolikus egyház az a vallási rendszer vagy szervezet, amely Krisztusnak és Szent Péter apostol törvényes utódainak kormányzása alatt áll. A katolikus elnevezés az apostoli atyák idejétől fogva a közhasználatban egyedül a római Szentszékkal egyesült egyházakat illeti.

A katolikus vallás igazolni is tudja minden tanát, és annak apostoli eredetét. Bízik ezért a saját fennmaradásában a világ végezetéig, amint ezt Krisztus Urunk megígérte. Már az is világtörténelmi csoda, hogy eddig fennmaradt a húsz évszázad minden véres vihara, a megpróbáltatások, az irányváltozások, az üldözések, a saját képviselőinek emberi gyarlóságai ellenére is. A kettős hitszakadás ellenére a katolikus egyház máig is nemcsak a legnagyobb keresztény közösség, hanem az összes vallás között is a legnagyobb és legegységesebb. A

katolicizmus ma is egyedül áll, szervezetének belső szilárdsága, tanításának változatlan egyetemes egysége, az értékek iránt való fogékonysága és alkalmazkodóképessége, de egyúttal imponáló önállósága tekintetében.

A katolicizmus vallástörténelmi és világtörténelmi szerepe a legaldásosabb teljesítmények hosszú sorozatából tevődik össze. Vallástörténelmi szempontból a katolicizmus fő érdeme az egyistenhit, a legtisztább istenfogalom. Az antik kultúrát így egy tisztultabb kultúrvilág tudta felváltani, amelyet a zsidósággal együtt a kereszténység hozott létre és nevelt ki. A megváltás tanával és az istengyermekség dogmájával, a krisztusi testvériség és felebaráti szeretet törvénybe iktatásával az emberiség szellemi- és erkölcsi életét egészen új alapokra helyezte.

A katolicizmus megnyitotta az emberiség szemét az életnek magasabb rendeltetése, a túlvilági örökélet szépségei, az általános emberi testvériség, a tisztultabb erkölcsi parancsok előtt. Ez hozta közel Istenhez az emberiséget és az emberhez Istent. Az Oltáriszentségben nekünk adta Isten irgalmasságát, a szentekben pedig az emberiség hősiek példáival ajándékozott meg. Lelkesedést tudott kelteni a szüzesség, az önfeláldozás, a hősiek szeretet, az alázatosság, a vértanúság eszményei iránt. Meghonosította az abszolút egynejtűséget, a házastársi hűséget, a nő- és a gyermek megbecsülését, a munka- és a munkás tiszteltét, a lovagiasság eszméjét, a lelkiismeretben kötelező törvénytisztetletet, a társadalmi szolidaritást. A katolikus tömegek hithűsége, egyszerű, mélységes valóságossága gyakran a vértanúsáig menő köteles hősieksége egyedülvalóvá tették a katolikus hitet.

Karl Adam gondolatával fejezem be: A katolicizmus adta Európának a szabadságot, az Isten és ember előtti egyenlőséget, a testvériséget. Európának ma is erre van szüksége: egységes, a kereszténységben, a katolicizmusban gyökerező erkölcsi rendre, vagyis arra a szentségi megtisztító erőre, amelyet csak a kereszténység tud nyújtani.

GÁL FERENC

A „katolikus” szó használatának megvan a története. A hagyományban először a 2. század elejéről találjuk, Antióchiai Szent Ignác levelében. Ő abban az értelemben használja, hogy az egyház *teljesség szerint* (ka’ holon) hordozza azt a kinyilatkoztatást, amelyet Jézus Krisztus az apostolokra bízott. A régi hitvallások is azt mondják, hogy az egyház apostoli és katolikus, azaz egyetemes, mert egyrészt a tanítás és a kegyelmi rend teljességét hordozza, másrészt küldetése az egész emberiséghez szól. Az emberek vallási megjelölése inkább az volt, hogy „christianus”, azaz keresztény. Ezen nem változtatott az sem, hogy a keleti keresztények a 11. század után magukat „orthodox”-nak, igazhitűnek kezdték nevezni. Csak jóval a reformáció ideje után alakul úgy a helyzet, hogy a katolikus jelző a római pápa főségét elismerő keresztényekre vonatkozik, míg a többieket reformátusnak, evangélikusnak, anglikánnak stb. mondják. Még későbbi fejlemény az, hogy az egyházon belül az „igazi katolikus” vagy „jó katolikus” a hitnek és a buzgóságnak magasabb fokát kezdte kifejezni. Az ilyen belső vitákban merül fel az a kérdés, hogy mikor és meddig mondható még valaki katolikusnak. Viszont azt is tudni kell, hogy milyen kritériumok alapján dönthetünk.

Az egyház a maga önértelmezését a világ elé tárta a legutóbbi zsinaton. Krisztus egy egyházat alapított, amelyet a hagyomány mindig egynek, szentnek, apostolinak és katolikusnak vagyis egyetemesnek mondott. Az egyházba való beoltást a Krisztusba vetett hit és a keresztség felvétele adja meg. Az odatarozásnak azonban vannak fokozatai: „Az egyház közösségébe azok épülnek be teljesen, akik Krisztus Lelkét hordozva magukban, elfogadják az egyház egész rendjét és az üdvösségnek az egyházban létesített minden eszközét; és a hitvallás a szentségek, az egyházkormányzat és az egyházi közösség kötelei által, vagyis látható szervezettségén át kapcsolódnak össze Krisztussal, aki az egyházat a pápán és a püspökökön át kormányozza.” A zsinati határozat elismeri továbbá, hogy „sok szállal kapcsolódnak az egyházhoz azok is, akik megkeresztelkednek ugyan, tehát keresztények, de nem vallják a teljes hitet vagy nem tartják fenn az egységet, a közösséget Péter utódával” (*Határozat az egyházról*, 15). Viszont ezek az egyházak nem is nevezik magukat „katolikusnak”. Mi tehát itt csak arról beszélünk, hogy a katolikus egyházon belül ki a „katolikus”.

Az egyház Krisztusra épült eleven és szervezett közösség, amelyet szellemi síkon a közös hit és a Szentlélek kegyelme tart egybe. A szervezett közösségbe való beoltartozás lényeges jegye a katolicitásnak. Vagyis nem elégséges, hogy valaki elméletileg elfogad egy világnézetet, és azt saját életében követi. Krisztus olyan képet használt, hogy a hívó tagok belőle táplálkoznak, mint a szőlővesszők a szőlőtőből, s feladatuk az, hogy köteleességteljesítéssel, a szeretet gyakorlásával gyümölcsöt teremjenek. Azt is megkívánta, hogy követői az ő tanúi legyenek a világban. Összetartozásuk, egységük és szeretetük annak a bizonyítéka lesz, hogy ő valóban az Atyától jött és isteni erővel munkálja az emberek üdvösségét.

A közösségi jelleg kifejezésre jut az egyház egységében, s a teológia hagyományosan az egységnek ezeket a szempontjait sorolta fel: egység a hitben, a kormányzatban, az istentiszteletben és a szeretetben.

A hit egysége annak a tanításnak az elfogadását és továbbadását jelenti, amelyet az apostolok úgy hirdettek, mint tanúskodást a Krisztusban megvalósult megváltásról. Ennek a hitnek a foglalata az Újszövetségi Szentírás, de úgy, ahogy azt az egyház az apostolok idejétől kezdve értelmezte. Az apostolok testületének utóda a püspökök testülete a pápa vezetése alatt. Az ő feladatuk a tanítás megőrzése, védelmezése és terjesztése, s ezt azzal a karizmával végzik, amelyet Krisztus a Szentlélek elküldésével adott. A Szentírás, a hagyomány és a tanítóhivatal tehát egységet alkot, s így válik a hit mértékévé. Ezért a katolikus hit mindig közösségi hit és benne van a tekintélyi jelleg. Ha ma emlegetik a teológusok szabad kutatási jogát, ők is csak ezt a három tényezőt egyszerre kérdezhetik meg, s nem olvashatják ki a Szentírásból vagy a hagyományból egyszerűen azt, amit saját módszerük diktálna. Lerini Szent Vince már az 5. században leírta a használható elvet: a szükséges dolgokban egységnek kell lenni, a kétesekben megmarad a szabadság, de mindenben meg kell maradni a szeretetnek.

A kormányzat egysége abból következik, hogy Krisztus Pétert és az apostolokat igazi vezetőkké, pástorokká tette, s oldó és kötő hatalmat adott nekik. Az apostoli utódlásban benne van a törvényhozásnak, a fegyelem megtartásának és a bíraskodásnak a joga. Aki nem hallgat az egyházra, azt kezelhetik úgy, mintha kívülálló lenne (Mt 18,18). Ma divatos lett az egyházon belüli demokrácia emlegetése. Ezt Krisztus eléggé megvilágította azzal, hogy a hatalmat a szolgálta

szerénységével kell gyakorolni. A kinyilatkoztatott tanítás és erkölcs azonban nem lehet divatos szövegek áldozata.

Az *istentisztelet egységéről* azért beszélünk, mert Krisztus az egyházat kultusz-közösséggé tette. Minden törekvése arra irányul, hogy megdicsőítse az Atyát a Fiú által a Szentlélekben. A közös istentisztelet elsősorban az Eucharisztia ünneplésében, Krisztus keresztdozatának a megjelenítésében megy végbe, de ide sorolhatjuk a szentségeket is, a megszentelődés eszközeit. Itt az egység abban nyilvánul meg, hogy kiszolgáltatásukhoz szükséges az apostoli hatalomban való részesedés és a lényeges forma betartása. Tehát nem lehet „modernebb” eljárásokkal helyettesíteni őket. Feszültségek ott lépnek fel, ahol egyes személyek vagy csoportok a liturgia átélése címén egyes mozzanatokat abszolutizálnak, s annak megtartását teszik meg az egyházi élet mértékének. Ilyenekkel a nagy tömeget inkább elidegeníteni lehet, nem közel hozni.

Az egyház egységének és életének végül a *szeretetben is* kifejezésre kell jutnia. Krisztus határozott követelményt támasztott: „Amint az Atya szeret engem, én is úgy szeretlek titeket... ti is úgy szeressétek egymást” (Jn 15,9-12). Az ősegyházban az „agape”, a szeretetközösség az egyház megnevezése lett. A türelmes, egyetértő szeretet mindenki, iránt kötelező, de a „hittestvérek iránt” sokkal inkább (Gal 6,10). A szeretet megkívánja a beilleszkedést az egyház hitbeli és kultikus közösségébe és a részesedést a közös teherviselésben. Főleg pedig megköveteli a gyarló emberekből álló egyházi közösség elfogadását. Az mindig a góg jele, ha valaki a vezetők vagy a hívők gyarlóságaira és tévedéseire hivatkozva külön utakon jár, s „katolikus” mivoltát legfőljebb a bírálattal mutatja ki. Az is szentírási kifejezés, hogy „hordozzátok egymás terhét, így teljesítitek Krisztus törvényét”. (Gal 6,2).

Az elmondottak alapján tehát katolikusnak kell tartani mindenkit, aki józan egyszerűséggel elfogadja az egyház tanítását, hierarchikus berendezkedését, s a haladás vagy demokrácia örve alatt a „jogi egyház” helyére nem akar valamilyen karizmatikus egyházat állítani. Semmiféle aszkétikus buzgóság alapján nem szabad lebecsülni az ún. „vasárnapi katolikusokat”, akik a maguk módján lelkiileg a vasárnapi istentisztelet tanításából és kegyelmeiből táplálkoznak.

A címben felvetett kérdésnek azonban a mindennapi életben inkább az az értelme, hogy „ki még katolikus” és „ki már nem katolikus”. Vagyis nem az egyházon kívül állókra gondolunk, hanem olyanokra, akik igazában katolikusok volnának, de nem tudunk velük mit kezdeni. Pál apostol a tesszalonikai egyházközösségről sok szépet elmond, de a befejező intelmekbe ezt is beleszövi: „A nyughatatlanokat feddjétek meg” (1Tessz 5,14). Akkor is voltak ilyenek és ma is vannak. Ahol emberek élnek, ott jelentkezik a feszültség is. Az egyház életébe belefér a botlás, a tévedés, a figyelmeztetés és a bűnbánat, azért a megőrzést nem szabad elhamarkodni. Sőt az egyház életéhez hozzátartozik az útkeresés, a leleményesség és az érdekesség is. Az idők jeleit észre kell venni, s az örök igazságokat vonzó formában kell előadni. A technikai és a társadalmi haladás is új követelményeket támaszt, azért a karizmák is jelentkezhetnek új formában. Az egyházi tekintély csak akkor hallatja szavát, ha a hitbeli tanítással, az erkölcsi renddel és a krisztusi alkotmánnyal való szembenállás kihívó méretet ölt. Ezen belül azonban működik egy „sensus catholicus”, a hívek jóérzése, amely bizonyos dolgokkal nem tud megbarátkozni. Ezt is lehet ugyan irányítani, befolyásolni, azért kell róla kifejezetten beszélni. A jóakaratot fel kell tételeznünk mindaddig, amíg az ellenkezője nem nyilvánvaló. Alapos gyanú csak ott merülhet

fel, ahol valaki huzamosabb ideig elmarad a hívó, kegyelmi közösségtől vagy önző módon ellene dolgozik.

Ma sokat emlegetjük a lelkiismereti és a vallásszabadságot, továbbá a pluralizmust, a világnézetek sokféleségét. A szabadság ezen a téren úgy értelmezendő, hogy mindenkinek joga van meggyőződését követni, tehát ahhoz is, hogy katolikus legyen vagy nem. Ahhoz azonban nincs joga, hogy ő határozza meg az egyház tanítását, erkölcsstanát vagy istentiszteleti rendjét. A krisztusi kinyilatkoztatás nem eshet az egyéni vagy divatos követelmények áldozatául. Ugyanígy megvannak a pluralizmusnak is a határai. A sokféleség elfogadása nem jelentheti a meggyőződés feladását és az egyház isteni küldetésének elhallgatását.

Az ökumenizmusra is érvényes az, hogy az isteni rendelkezést nem szabad feladni az emberi érdekekért. A katolikus közszellem még kevésbé viseli el azt, ha valaki anyagi érdekből vagy társadalmi érvényesülés céljából együttműködik vallásellenes irányzatokkal. Ezen a téren elég sok tapasztalatot gyűjtöttünk a marxizmussal való együttélés idejéből. Magyarázatul a béke és a haladás jelszava szolgált. A mai kulcsszó a liberalizmus, ami szó szerint az egyéni szabadság és függetlenség önálló értelmezését jelentené, de ma nálunk erősen politikai színezete van.

Önmagában a szellemi dinamizmus nem ellensége a katolicitásnak, csak figyelni kell az igaz mértékre: „Vizsgáljatok felül mindent, a jót tartsátok meg” (1Tessz 5,21). A jó pedig az, ami az egész egyház meggyőződése szerint összeegyeztethető a krisztusi kinyilatkoztatással.

FILA BÉLA

A 2. századtól kezdve a katolicitás Krisztus egyházának egyetemességét, átfogó teljességét, meghatározó alakját kifejező szó. Antióchiai Szent Ignác (+ 110) szerint „Ahol a püspök van, ott közösségnek kell lennie, amiként ahol Jézus Krisztus van, ott van a katolikus egyház”. Kiérződik ebben a nyilatkozatban az eredeti krisztusi tapasztalat frissessége és életerős valósága. Keresztény hitünk központi misztériumában, a krisztusi jelenlétben villantja fel a püspök köré gyülekező élő közösséget. Krisztusból sugárzik ki a közösséget egybegyűjtő és megőrző egyetemes kegyelmi erő, amely átfogja az egész emberiség életét.

Immár kétezer éves történelmi, szellemi és kegyelmi utat járt be Krisztus egyháza, amíg hozzánk elérkezett. Igen sok történelmi, szellemi, szociális problémával nézett szembe az egyház hosszú és küzdelmes történelmi útján, de közben mindig megőrizte a sokszerűségben az egységet és az egységben a sokszerűséget. Csak így tudta megvalósítani azt a roppant nagy feladatot, melyet Krisztus rábízott; közben nemcsak emberi, evilági talajba ágyazódott bele, hanem megőrizte időfeletti, feltétlen, örök érvényét, mindig kapcsolatban maradt isteni eredetével.

Az újkorban szembekerültek egymással a krisztusi és a modern ember törekvései, elgondolásai. Igen veszélyes lenne, ha a krisztusi ember visszahúzódná és elzárkózna a tényleges világtól és saját izolált közösségében csak az egyéni üdvösséget tartaná szem előtt, míg a modern ember elfogadná a világot minden lehető viszonylatával és értékével. Jelenlegi történelmi helyzetünkben az a legdöntőbb kérdés, hogy a krisztusi ember tudja-e és mer-e szolidaritást vállalni a mai ember minden lehetőségével és teljes valóságával.

Az evangéliumból, az apostoli és a korai egyházból sugárzik a közösség, a szolidaritás, az egységre törekvés. Éppen ezért nevezték az egyházat katolikusnak, mert lényege és feladata szerint ellene mond minden széthúzó, romboló és önző törekvésnek. Legbenső lényege, történelmi megjelenése és működése alapján a krisztusi közösség egyetemes és szociális jellegű. Nemcsak a természetes élet területén mutatkozott meg (karitatív, oktató munka) az egyetemes és szociális jelleg, hanem legbensőbb, titokzatos középpontjában a szentségekben, főként az Eucharisztia misztériumában és dogmatikájában is. Csak azok számára tárul fel az egyház belső lényege, akik tényleg közösségben élnek.

Henri de Lubac szerint a katolicizmus három fő ismérve: a *szociális jelleg*, amely az emberiség üdvösségére irányuló egyetemes szolidaritást jelent; aztán a *történetiség*, amely kifejezi az egyház időbeliségét, térben és időben lezajló átfogó, egyetemes történelmét; végül a *bensőségesség* feltárja a keresztyén hit immanens és transzcendens feszültségét, amely konkrétan a személy és a közösség dialektikájában jelenik meg. Így hát három dimenziós katolicitásról beszélhetünk (vö.: *Catholicisme*, Paris, 1938.).

1. A katolicizmus első ismérve az egyetemes és totális *szolidaritás*, amely Lubac szerint négy lépésben bontakozik ki. Isten teremtő és megváltó terve révén valósul meg először az egyetemes szolidaritás, amely egy és egységes emberiséget feltételez. Krisztusban mint a teremtés mintaokában és a világ megváltójában Isten hatékony szándéka szerint az egész emberiség egységes és összetartozó egészt képez. Második lépésben az emberiség szolidáris egysége konkrétan nyilvánul meg a jézusi eseményben, mint az egész emberiség központi misztériumában. Amikor az egyház folytatja a jézusi megváltás művét és annak lényegét szentségileg felmutatja a világ előtt, akkor széttöri a bűn, az önzés korlátait és hatékonyan megvalósítja az emberiség egységesítésének alapvető munkáját. Harmadik lépésben az emberiség totális szolidaritása a szentségekben, főként a keresztségben, a kiengesztelődésben, az Eucharisztiaiban mint a testvériség legmélyebb misztériumában valósul meg. Egyetemes és totális emberi szolidaritásunk negyedik lépése az emberiség és a világmindenség végső egységes beteljesedését, az eszkatont villantja fel, amely szerint az egyház elvezeti az emberiséget az örök életbe, Isten legbenső szentháromságos életébe.

2. A katolicitás második jellemzője a *történetiség*. Jézus Krisztus valóban belépett a történelem menetébe, és általa, benne Isten ténylegesen beleavatkozott az emberiség életébe. Ez az egyetemes és átfogó, általános ún. transzcendentális üdvtörténet első mozzanataként fogható fel, így értelmezhető már a világmindenség egységes és irányított evolutív kibontakozása (vö. Teilhard de Chardin evolúciós értelmezése), valamint minden Biblián kívüli vallás története. Az üdvtörténet keretében jelenik meg Krisztus egyháza, mely természeténél fogva katolikus, azaz egyetemes, az egész emberiséget átfogó esemény. Bár Krisztus egyházának mindig történelmileg meghatározott alakja van, de minden történelmi korlátoltsága és sebezhetősége ellenére mégis az emberiség egyetemes, átfogó üdvösségét képviseli. Milyen értelemben szükséges minden ember üdvösségéhez a katolikus egyház? Igaz, történelmisége révén az emberiség már előkészül és érlelődik az üdvösségre, de az egyházon kívül állók is Krisztus egyháza révén kapják meg Krisztus üdvözítő kegyelmét, mert Krisztusban és Krisztus által képez Isten színe előtt egységet az emberiség és csak általa van értelme az emberiség egységes történelmi folyamatának. Mint objektív rendszerek az egyes történelmi vallások eltűnnek a történelem folyamatában, de erőfeszítéseik nél-

külözetlenek Krisztus Titokzatos Testének felépítéséhez, még a hitetlenek is hozzájárulnak ennek építéséhez. Végeredményben minden emberi erőfeszítés valamiképpen hozzátartozik az egyetemes Titokzatos Testhez nemcsak merő nyersanyagként, hanem személyes erőfeszítésként, még akkor is, ha a kegyelmi végeredmény hozzá viszonyítva transzcendens jellegű. Ha egy nép misszió által tényleg kapcsolatba kerül Krisztus egyházával, akkor ez érinti és magába foglalja az ősök erőfeszítéseit is.

Az emberiség történeti érlelődése a szabadságra irányul. Sajátos isteni pedagógia érvényesül a történelmi folyamatban, amely szabad lefolyással rendelkezik. Önmagában véve a történelmi folyamat és előrelépés mindig kétértelmű; jelezhet tehetetlenséget és pusztulást, de megcélozhatja a beteljesedést is. Egészen határozottan kivillan a történelmi folyamatban az egyház predestinációja. Az egyes ember sorsa magában a folyamatban még mindig eldöntetlennek mutatkozik, de az egyház már tévedhetetlenül megtestesíti és felmutatja, hatékonyan jelzi Isten Országát, illetve a feléje vezető utat. Izrael már határozottan magába gyűjtötte és képviselte a történelem valódi értékeit, az addig elért eredményeket. De csak Krisztus egyházában tűnt fel a mindent magába gyűjtő és a végső beteljesedés fel irányuló transzcendencia.

Végül az egyház egyre terebélyesedő és kiteljesedő mozgásában átváltoztatja a világot és az emberiséget. Néha úgy látszik, hogy a teremtés rendje a történelmi folyamatban az ember tevékenysége által eltűnik és föloldódik, valójában azonban a megváltás új és teljesebb rendjében magasabb szintre emelkedik és lényege megőrződik. Amiként a kereszténység magába olvasztotta és átváltoztatta az antik világot, úgy a jelen világ valóságát és értékeit is magába olvasztja, átalakítva beteljesíti Krisztus egyetemes, katolikus egyháza.

3. A katolikus egyház harmadik ismertető jegye a *bensőségesség*, amely szélőséges és sokszor veszélyes feszültségeket rejt és egyesít magában. Az egyház képes magába felvenni és kihordani, megérlelni a személy és a közösség, az immanencia és a transzcendencia roppant feszültségét. Éppen ezen a ponton nyilvánul meg az egyház katolicitásának egyetemes, átfogó lényege és ereje. Az egyház magában hordozza, végső beteljesedés felé irányítja a látszólag ellentétes tényeket és eseményeket, ellentmondásos emberi erőfeszítéseket, az egyén és az emberiség félelmetes lehetőségeit és feszültségeit, mert az egyház misztikus középpontjában Krisztus már önmagában személyesen egységbe vonta az emberiség és az istenség végtelen feszültségét. Az egyház szívében már megvalósultan jelen van a végső beteljesedés valósága. Az egyház életében, különösen a szentek életében az egyház már felmutatta az emberiség végső egységét; mindenki beletartozik és mindenki hivatalos a Krisztussal való személyes egységre, melybe belekapcsolódik az egész világmindenség és emberi történelem. Ha valamely emberi törekvés nem szolgálja az ember bensőséges kibontakozását és kiteljesedését, akkor az embertelennek minősül, még akkor is, ha egyébként szerencsésnek tűnik. Az emberi egzisztencia bensőséges szellemi-kegyelmi terében érlelődik meg személyes életünk végérvényes gyümölcse, amelyet azonban már Isten Országában szüretelnek le, Isten az, aki megítéli és elfogadja az egyes ember és az egész emberiség szellemi erőfeszítéseit.

PÁSZTOR JÁNOS

Ellentétben a mai közvéleménnyel — beleértve a „protestáns” közvéleményt is — a reformátorok számára az egyház és a teológia katolicitása meghatározó jelentőségű volt. Ez egyszerre volt náluk alap, kiindulópont, és megvalósítandó cél.

A *katholikos* szó az Újtestamentumban nem fordul elő. Alapszava, a *katholos*, mindössze egyszer: ott is negatív értelemben: „*egyáltalán* ne beszéljenek és ne tanítsanak Jézus nevében.” (ApCsel 4,18) Nem is a szó etimológiája a fontos, hanem az a tény, hogy a Krisztusban hívők közösségi élete, és valamennyi helyi közösség szerves összetartozása az egyház lényegéhez (*esse Ecclesiae*) tartozik. Megmutatkozik ez például az Apostolok Cselekedeteiről írott könyvben, ahol a jeruzsálemi anyagyülekezet azonnal felveszi a kapcsolatot az újonnan alakultakkal (ApCsel 8,15; 11,1kk; 11,22 etc). A *Corpus Paulinum*ban pedig a Krisztus Test valóságában juttatja kifejezésre az egész egyháznak az Úrral, és az Úrban egymással való szerves összetartozását. Egyház és a hit nem egyes individuumok, vagy kis csoportok ügye, hanem az egészé: magában foglalja az egész *oikomenéből* mindazokat, akiket „Isten Fia, a világ kezdetétől fogva annak végéig, az egész emberi nemzetségből Szent Lelke és Igéje által, az igaz hit egységében” (*Heidelbergi Káté* 54.) egybegyűjt, és akik így az igaz és tiszta hitet vallják. Ilyen értelemben használja először Antióchiai Ignatius püspök a *katholikos* szót. A különféle hamis tanításokkal folytatott küzdelemben a *katholikos* szó tartalmában egyre erőteljesebb hangsúlyt nyer a tisztahitűség jegye szemben a heretikusokkal és skizmatikusokkal. A katolicitás Nagy Theodosius császár 380-ban kiadott vallási ediktumával birodalmi védelmet kapott. A katolicitás ez időben már földrajzi értelemben a hitnek az egész földkerekséget átfogó jellegét is magában foglalja: katolikus hit az, „amit mindenütt és mindig hisznek.”

A reformátorok számára az egyház katolicitása magától értetődő. Sem Luther, sem Kálvin nem gondolt arra, hogy egyházat alapítson. Ők a meglévő egyház reformálásával voltak elfoglalva. Luther egész magatartását ez határozta meg. A 95 tételt elküldötte a fontosabb egyetemeknek, valamint saját püspökének megvitatásra. Ez tipikusan „katolikus” megoldás: Ha kérdés merül fel az egyház tanításában vagy életében, azt az egyházon belül meg kell vitatni. 1520-ban megjelent az *Exurge Domine* című bulla, mely Luther exkommunikációját jelentette be, ha 60 napon belül nyilvánosan vissza nem vonja hamisnak ítélt tanításait. Luther erre két tettel reagált: az Egyetemes Zsinatra (*conciliumra*) apellált, összhangban az ősegyház konciliáris tradícióival. Majd nyilvánosan elégette a bulla egy példányát. A középkori szokások szerint ezzel is azt juttatta kifejezésre, hogy azt heretikus írásnak, és magát igaz katolikusnak tartja.

Kálvin *Institutio Religionis Christianae* című művének I. Ferenc francia királyhoz intézett előszavában hangsúlyozza, hogy tanítása nem új, és összhangban van az egyházatyákéval. E mű kritikai kiadásai lábjegyzeteikben utalnak a rendkívül nagy számú — Kálvin által nem dokumentált — az egyházatyáktól vett idézetre vagy rájuk való utalásra. Ő azt akarta tanítani, „amit mindenütt és mindig vallottak”. A katolicitás legfőbb ismérvének az Íráshoz való hűséget látta. Az ún. *Sola Scriptura* elv sem reformátori találmány, hanem a középkorból való: Robert Grosseteste, Lincoln püspöke, valamint a „doctor mirabilis”, Roger Bacon, ferences teológus ennek kiemelkedő megfogalmazói. Az *Institutio* koro-

nájának is nevezhető IV. könyv hosszú latin címében a központi kifejezés: *De Sancta Ecclesia Catholica*. A könyv tartalma pedig megfelel ennek a címnek. Kálvin tanításában az egyház katolicitása és egysége szorosan kapcsolódik az Egyház Krisztus-Test voltáról szóló tanítással. (*Cathechisme de Genevé* 43 k.)

Magyarországon az *Egerölgyi (Debreceni) Hitvallás* már címében is őrzi ezt az örökséget: „*Confessio Catholica*.” A politikai helyzet miatt akkor is szétszakított-ságban élő magyarországi, a reformációt elfogadó eklézsiák debreceni zsinatán, 1567-ben „vették be” az ún. *Helvét Hitvallást*. E *Hitvallás* bevezetését aláírók hangsúlyozzák, hogy semmi közük a skizmákhoz, vagy az eretnekségekhez: „...mi, hitbéli gonosz szakadással sem külön nem válunk, sem el nem szakadunk Krisztusnak azon szent egyházaitól, amelyek Német- Francia- és Angolországban, valamint a keresztyén világ más nemzetei között vannak.” (Erdős József fordítása) Ezután hozzák a Gratianus, Valentinianus és Theodosius által kiadott, Thessalonikában, 380. febr. 28-án kelt írást: *Császári Parancs arról, hogy kiket kell tartani akár katolikusoknak, akár eretneknek*. Ezután Damasius pápa hitvallása következik. Függelékben megtalálható: a niceai, nicea-konstantinápolyi, efezusi, chalcedóni és az athanasiusi (*Symbolum Quicumque*) hitvallás. Az egyházzól szóló részében elveti azt az álláspontot, mely szerint „*sola Romana Ecclesia*” a katolikus. Viszont azt is az egyház részének tekinti. „A földön küzdő egyházban minden számos rész-egyház (*ecclesiae particulares*) volt, melyek azonban mindannyian az egyetemes egyház egységéhez (*ad unitatem catholicae ecclesiae*) tartoznak. (A *Második Helvét Hitvallás* 43k.) Másik hitvallásunk elsősorban — ahogy azt címe is mutatja —, a katekézis céljaira használt *Heidelbergi Káté* 54. kérdés-felelete egyszerűen katolikus, és személyes:

„Mit hiszsz a közönséges (*katholica*) keresztyén egyházzól? Hiszem, hogy Isten Fia, világ kezdetétől fogva annak végéig, az egész emberi nemzetségből, Szent Lelke és Igéje által, az igazi hit egységében magának egy kiválasztott gyülekezetet gyűjt egybe, azt oltalmazza, és megtartja; s hiszem, hogy én annak élő tagja vagyok, és örökké az is maradok.” (A *Heidelbergi Káté* Debrecen, 1935)

A szövegek, és az események egyaránt azt igazolják, hogy a reformáció a katolikus egyházon belüli megújulási mozgalomnak tekintette magát. 1517 nem felekezetalkotó dátum. A felekezetképződés szempontjából a Tridentinum eredményeit összefoglaló *Professio Fidei Tridentina* 1565-ben jelenti a döntő lépést azzal, hogy a reformátorok tanítását követőket kizárta a pápa fősége alatti közösségből. Ezt azonban a reformátorok nem tekintették a katolikus egyházból való kirekesztésnek, hanem magukat továbbra is az „*Una Sancta Catholica Ecclesia*” részének tekintették. Nem fogadták el azt a vélekedést, mely szerint a tridenti igény elvetésével az egyházat vetették el.

A Helmut Thielicke által „kartéziánus fordulatnak” nevezett eseménysorozat katasztrofális hatással volt a reformáció egyházaiban folyó teológiai munkásságra. (*Der evangelische Glaube*) A teológia kezdte elveszíteni teocentrikus jellegét, és egyre inkább antropocentrikussá, sőt egyes irányzatokban teológiából antropológiává változott át. Ezek az irányzatok mindent elvetettek, amiért a reformátorok éltek és szolgáltak. Az Isteni Logoszból, aki Testté lett, és köztünk lakozott, a filozófusok logosza, gondolat, elv, principium vált; az igének való engedelmesség helyébe a ratio uralma (racionalizmus), vagy az egyén szabadsága (liberalizmus) került. Mindennek pusztító hatásai elsősorban az ekléziológia területén — és a gyakorlati egyházi életben — mutatkoztak meg. Ha az Ige alapvetően és elsősorban nem az Örök Fiú, a Szentháromság Második Személye, hanem

csupán eszme, vagy gondolat, akkor a Krisztus-test koncepció értelmét veszti, és elsorvad az ekkléziológia. Akkor nincs titok, nincs *unio mystica cum Christo*, akkor minden világos. Akkor az egyház nem más, mint bölcs gondolatokkal, és az erkölcs nemesítésével foglalkozó társaság. Az ily módon gondolkozók számára a katolicitás sem jelentett semmit. Meg kell azonban azt is jegyezni, hogy ebben a korban is volt egy teológiai vonulat az európai református egyházakban, mely — ha néha mereven is — de ragaszkodott az „orthodox” hithez.

A nagy fordulat a 20. sz. elején a „neo-reformátori” teológiában következett be. A teológia-történet ezt Karl Barth és baráti körének munkásságával köti össze. Valójában azonban sok szál kapcsolódott össze az ő munkásságukban. Barth trinitárius krisztológiájából szervesen növekedik ki ekkléziológiája: Az egyház Krisztus-test valósága új hangsúlyt kap azzal, hogy az mint Krisztus földi-történelmi létformája (*Existenzform*) nyer azonosítást. (Vö. Barth: *Die kirchliche Dogmatic* T. 738.) Ebből következik: „Mit jelent: *credo catholicam ecclesiam*?... összefoglalva így mondhatjuk: hiszem, hogy a keresztyén gyülekezet minden helyen, minden időben... minden egyes tagjához való viszonyában lényege szerint egy és ugyanaz.” (Uo. 790.) Barth és a nyomában mások kibontakozó munkássága magában foglalja ennek a majdnem kétezer éves megállapításnak a 20. században élő egyház számára való megfogalmazását és értelmezését.

Ehhez pedig hozzátartozik az ökumenikus mozgalom, melyben az utóbbi évtized(ek) során egyre több területen került sor egészen az alapokig hatoló együttműködésre — egyebek között — római katolikus és református teológusok között. Ezek közül — véleményem szerint — legjelentősebb az Egyházak Világtanácsának Hit és Egyházszervezet Bizottsága, melyben a római katolikus egyház hivatalos képviselői teljes jogú tagként vesznek részt. A bizottság alelnöke Pater Jean Tillard, OP kanadai teológiai tanár. Ez a bizottság nemcsak a BEM (Lima) Dokumentumként ismert — a szent keresztségre, az Eucharisziára, és az egyházi szolgálatra vonatkozó erőteljes konvergenciát mutató közös szöveget készítette, hanem a nicea-konstantinápolyi hitvallás közös értelmezését is megfogalmazta: „Egyetlen egy szent Egyház van, amelyik katolikus és apostoli minden helyen Istenhez való hűségével, az Úrral, a Test Fejével való belső (*intimate*) viszonyulásával, a Szent Lélek által minden helyi egyházzal időn és téren át meglévő közösségével.”

Ugyancsak nagy jelentőségűnek tartom a Vatikáni Egységtilkarság és a Református Egyházak Világszövetsége (WARC) között folytatott bilaterális dialógusokat. Ezek két sorozatban foglalkoztak ekkléziológiai kérdésekkel, így a katolicitás problémáival is. Komoly kutatásokat folytató munkaiüléseiken meglepően közel jutottak az álláspontok egymáshoz. Ugyanakkor elhatározták a meglévő különbségek további vizsgálatát: „Ut omnes unum sint.” Az Úr akarata, az utóbbi évek eseményei — közvetlen környezetünkben és a nagyvilágban mutatkozó tragikus megosztottságok és gyűlölködések között — különösen parancsolóan indítja az egyházat a Krisztus által való megbékélés következményeképpen a kiengesztelés szolgálatának végzésére (2Kor 5,18). Ezt pedig csak úgy tudjuk erkölcsi tekintéllyel, igazán meggyőzően végezni, ha az Úr akarata szerint egyek vagyunk. Vezessen a Szentlélek Isten bennünket ezen az úton.

SZABÓ FERENC

„Széttört világ”: ez a címe Gabriel Marcel egyik színdarabjának. A mi modern világunkat is a „széttört” jelzővel jellemezhetnénk: nemcsak a középkori egységes „katolikus” Európa töredezett szét a hitújítással és az egy Igazság után fellépő „*duplex veritas*”-szal (hit és ész), majd pedig a *multiplex veritas* megjelenésével, hanem az individualizmus és a „létért való küzdelem”, az érdekek versengése, mindenfajta -izmus, az ideológiák és pótvallások harca, a fajgyűlölet és nacionalizmus, a monolitikus rendszerek bukása után... mind-mind világunk széttöredezettségét jelzi. Persze van annak előnye is, hogy az „őlo hitek” fanatizmusa helyébe a másik lelkiismeretét, hitét, meggyőződését tiszteletben tartó tolerancia lép (a vallásszabadságról és a nem keresztény vallásokról szóló zsinati dokumentumok mintegy „kodifikálták” ezt a katolikusok számára), nem is szólva a szépen kibontakozó ökumenizmusról, amely — hála Istennek — segíti az integrációt, az egység irányába mutat, mégha számos nehézség állja is útját a Krisztus-hívók egységtörekvésének.

Persze a „vallási türelem” ilyen relativizmushoz vezethet: „Minden vallás, hit igaz lehet, ne próbáljuk terjeszteni hitünket a nem keresztények körében, hiszen mindenki üdvözülhet, aki lelkiismerete ellen nem cselekszik. Pluralista világban élünk: a világnézetek, etikai és politikai felfogások sokféleségében úgysem tudnánk egységet teremteni, de nem is kell a mi igazunkat ráerőltetni másokra; a politikában és törvényhozásban nem kell a vallásos világnézetnek és etikának érvényt szerezni (ez magánügy).” Az ilyen eltorzított tételek hangoztatása sokakat megzavarhat. Eltorzított, hiszen helyes megfogalmazásban igazságot is tartalmaznak, amint rögtön látjuk. Ugyanakkor a másik végleten az integralizmus vagy fundamentalizmus képviselői, a relativizmus veszélye ellen küzdve, „leleplezve” az „abszolút Igazság” és az „örök értékek” elleni merényleteket, a jogos pluralizmust is elvetik, visszalopják a túlhaladott türelmetlenséget, a saját igazukat Igazságnak véve harcolnak a modern „eretnekségek” ellen. A zúrzárt csak növelhetik a liberális és vallásellenes-egyházellenes médiák.

Mindenekelőtt abból kell kiindulnunk, hogy Isten örök üdvözítő szeretete egyetemes: mindenkit örök szeretettel szeret, és Jézus Krisztusban kiválasztott, meghívott életközösségébe. Az egyház Jézus Krisztus „teste”, kiterjedése, folytatása. Jézus Krisztus ugyanis Lelkét adta neki és ezt az egyetemes küldetést bízta rá: „Én kaptam minden hatalmat mennyben és földön. Menjetekek tehát, tegyetek tanítványommá minden népet, kereszteljétek meg őket az Atya és Fiú és Szentlélek nevében, és tanítsátok őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek. Íme, én veletek vagyok mindennap, a világ végéig” (Mt 28,18-20). „Meg volt tehát írva, hogy a Messiásnak szenvednie kell és harmadnapon halottaiból föl kell támadnia. Nevében megtérést és bűnbocsánatot kell hirdetni, Jeruzsálemtől kezdve minden népnek. (Lk 24,46-47)

Az Atya szeretete „katolikus”, miként Jézus is „katolikus”, amikor az Atyától kapott küldetést teljesíti. Az egyház mint misztérium, a Lélek által Krisztus teljességében részesedik, ugyanakkor látható társaság is, bűnös tagjai vannak, a megtisztulás és a bűnbánat útját járja a történelemben, állandóan reformra szorul, amint a II. Vatikáni zsinat is tanítja (LG 8). Az egyház misztériumát és paradoxonát figyelembe véve értjük csak meg történelmi jelenlétét, a vele szemben tanúsított paradox magatartásokat is, amelyekről H. U. von Balthasar így

ír: „Az egyház, amely esendő és bűnös emberekből áll, két évezreden át gyenge oldalát támadási felületként nyújtotta a világnak. Ma kétségkívül könnyebb, mint valaha paradox egységekre bontani ezt az egyházat. De az a tény, hogy állandóan a legellentétebb szemrehányásokkal, vádakkal illetik, a krisztológiai paradoxonra (Krisztus isten-emberi mivoltára) utal vissza. Egyesek azt mondják, hogy túlságosan askéta, mások viszont épp ellenkezőleg azzal vádolják, hogy túlságosan a világ barátja; túlságosan szigorú (cölibátus, a házasság felbonthatatlansága), vagy túl engedékeny; túlságosan az Ószövetség rabja, vagy túl antiszemita. Egyesek szerint a szenvedés vallása, azoknak az ellenérzésétől megterhelve, akik nem találták meg számításukat (Nietzsche véleménye), vagy ellenkezőleg: mindig megáldja e világ fegyvereit és használja is azokat, akár a kereszteshadjáratok során, akár az inkvizíció számára. Túlságosan odatapad a tradícióhoz, amely mintegy fogva tartja, mondják a protestánsok, vagy ellenkezőleg, kevésbé ragaszkodik hozzá, vélekednek az ortodoxok. (...) Egyesek túl toleránsnak tartják és azzal vádolják, hogy a modernség szekértolója: kezdetben a platonizmust integrálta, majd az arisztotelizmust, ma pedig elfogadja a zsidó ihletésű reménység-filozófiát. Mások viszont mozdulatlanságát és intoleranciáját vetik szemére. A litániát hosszan folytathatnánk.” (H. U. von Balthasar: *Catholique*, 1976, 40-41)

Másutt a svájci teológus a „katolikus” köztöről, az „és”-ről ír (Sík Sándor így mondta: „nemcsak, hanem is”!). „A reformáció három-négy „*sola*”-ja — *sola fide, sola scriptura, sola gratia, soli Deo gloria* — védelmezni szándékozott az isteni mindenhatóságot a teremtménnyel szemben, aki Isten hatalmi szféráját sértené. De ha közelebbről megfigyeljük a kérdést, látjuk, hogy igazában megtiltják Istennek, hogy más is legyen, mint önmaga (tehát ne legyen ember, ha az a gondolata támad, hogy megtestesüljön), megtiltják neki, hogy másutt legyen, mint az égben, hogy úgy alkossa meg teremtményét, hogy ez képes legyen valóban válaszolni Istennek, aki belélehelte az élet lehelletét és megadja neki az isteni Igét. (...) Karl Barth gyűlöli a katolikus „és”-t: Az ’és’ teológiája minden burjánzásával *egyetlen* gyökérből fakad: Ha az, aki ezt mondja: hit és jócselekedetek, természet és kegyelem, ész és kinyilatkoztatás logikus akar lenni, szükségszerűen ezt is kell mondania: Szentírás és Tradíció. Ez egy módja annak, hogy bevallja: előzőleg relativizálta Isten nagyságát az emberekkel való közösségében. (*Kirchliche Dogmatik*, I,2, 1945, 619-620) De — folytatja H. U. von Balthasar — vajon nem ezt kellene-e inkább mondanunk: ez az és azt állítja, hogy a teremtmény szabadon hagyja Istent, hogy nagyságában önmaga lehessen, hogy szabadon önmagából is kiléphessen, és a teremtő, aki a szabadságot adta, szabadon Megváltó is lehessen, aki által, akivel és akiben dicsérhetjük az Atyát a Szentlélekben.” (H. U. von Balthasar: *Le complexe antiromain* 1976, 314-315)

Mi a teendő? *Mindent integrálni a katolikus teljességbe*, de ez nem jelent beolvastást, hanem egységet a sokféleségben. Integrálni úgy, hogy mindent a teljességhez, Krisztushoz mérünk, minden töredékben megtaláljuk az Egész szikráját. „Egyetlen dolog megengedett: integrálni a misztérium összefüggésébe a részeket, amelyeket elszigetelünk az egésztől, és amelyek így elvontaknak tűnnek, hiteltelének sőt groteszkek. A pápai primátus és a kollegialitás integrálása, ahogy azt a II. Vatikáni zsinat kihirdette, *egy* szempontja ennek az integrálásnak.” Számos ma feszültséget okozó egyházi szempontot kell integrálnunk, „és így felragyogtatni Krisztus *egyetlen* igazsága számos oldalának fényeit. (...) Nem szabad ezeket a különböző szempontokat egyszerűen egymás mellé helyezni,

egymáshoz való viszonyuk nélkül, ahogy azt a „pluralizmus” teszi: ellenkezőleg: örülnünk kell az egyházi távlat gazdagságának, ahelyett, hogy csak egy síkját, a felületet tekintenénk.” (Hans Urs von Balthasar, *Válogatás műveiből*, Róma 1989, 178-179.)

Természetesen von Balthasar számára Krisztus az Alak, a *Gestalt*, akiben minden teljesség lakozik, pontosabban a teljes Krisztus (*Christus totus*, Szent Ágoston kifejezésével), vagyis: Krisztus, a Fő és tagjaiból álló Teste, az Egyház, a páli hasonlat szerint. Mindezt vonatkoztathatjuk az Egyház és a nem keresztény vallások kapcsolatára is. A katolikus teljesség magában foglalja a részleges igazságokat és túlcsoportul azokon. Krisztus beteljesíti a részigazságokat, amelyeket a népek vallási mítoszai tartalmaznak, anélkül, hogy Krisztus egybeolvadna Dionüszoszsal vagy Apollóval, anélkül, hogy Krisztust Buddha és Mohamed mellé állítanánk.

Extra ecclesiam non est salus: ezt a régi, negatív megfogalmazást a zsinati teológia fényében így pontosítjuk: *Ahol üdvösség valósul meg, ott jelen van az egyház*, Krisztus akarata folytán. Más kérdés *hogyan*. Nem beszélünk vágykeresztésről, de még csak az „anonim kereszténység” kifejezés sem pontos, mintha a Jézus Krisztus által hozott történelmi kinyilatkoztatás csak annak napfényre hozása lenne, ami implicite, burkoltan mindig létezett a vallásokban. Még kevésbé lehet úgy tekinteni a pogány emberiséget — kultuszaival együtt —, mint „névtelen”, önmagáról nem tudó egyházat.

Ugyanakkor egyetértünk mindazokkal (és a Zsinat is ezt vallja), akik egyetlen egy ember számára sem zárják ki az üdvösség lehetőségét Krisztus kegyelme segítségével. Helyes értelemben beszélhetünk névtelen keresztényekről, de nem névtelen kereszténységről.

A valóban „katolikus”, egyetemes szemlélet nemcsak a keresztényekre, nemcsak más istenhívőkre, vallási hiedelmek követőire vonatkozik, hanem a pogányokra, nem hívőkre is — mindenkire, kivétel nélkül. Aki az Igazságot keresi, Krisztust keresi.

II. János Pál pápa 1991. újévi üzenetében, a Zsinatra is hivatkozva, világosan leszögezte a jelenlegi katolikus álláspontot, amikor a békét fenyegető *intoleranciáról* ezeket írta: „Az intolerancia beszüremkedhet a társadalmi élet minden területére és megnyilatkozhat személyek és kisebbségek kizárásában vagy elnyomásában. A közéletben az intolerancia nem hagy helyet a politikai és társadalmi választásoknak, rákényszerítve mindenkire a saját nézetét a polgári és kulturális élet megszervezését illetően. Ami pedig a vallási türelmetlenséget illeti: nem lehet tagadni, hogy a katolikus egyház állandó tanítása ellenére, amely szerint senkit sem lehet a hitre kényszeríteni (*Dignitatis h.* 12), a századok során sok nehézség támadt a keresztények és más vallások tagjai között (*Nostra aetate* 3). A II. Vatikáni zsinat ezt kifejezetten elismerte, hangsúlyozva, hogy Isten népe életében, amely az emberi történelem viszontagságain át vándorol, időnként az evangéliumi szellemnek meg nem felelő cselekvésmód fordult elő. (*Dign. hum.* 12) Még ma is sok a teendő, hogy felülmúljuk a vallási türelmetlenséget, amely szorosan kapcsolódik a világ különböző részein a kisebbségek elnyomásához.”

Amikor az idézett üzenet hangsúlyozza a lelkiismereti szabadságot és a türelmetlenség, a hátrányos megkülönböztetés minden formájának száműzését, ugyanakkor kiemeli: „A lelkiismereti szabadság — ha helyesen értjük — természeténél fogva mindig az igazsághoz van rendelve. Ezért nem türelmetlenséghez, hanem toleranciához és kiengesztelődéshez vezet. Ez a tolerancia nem

passzív erény, mivelhogy gyökerei a tevékeny szeretetben vannak és igyekszik átalakulni úgy, hogy mindenki számára hatékonyan biztosítsa a szabadságot és a békét.”

Világnézeti és politikai téren egyaránt a pluralizmus felé tart a világ. A vallási türelmetlenség és az ideológiai monolitizmus lassanként átadja helyét a párbeszédnek és a sürgető közös emberi feladatok (az igazságosabb és szolidárisabb, békésebb világ) megvalósítását célzó együttműködésnek.

SULYOK ELEMÉR

Személyes vallomással kell kezdenem. Anyai ágon a reformáció óta öcsémekkel mi vagyunk az első katolikus hajtások. Az apai ág viszont vége-hosszatlan katolikus. A családi körben kerengő monda szerint Szilveszter napján apám elkísérte anyámat az evangélikus istentiszteletre. A hálaadásról kijövet édesanyám szóba hozta, az előttük ülő férfinak bizony kár volt eljönnie, merthogy jóízűen átaludta az igehirdetést. Erre apám megjegyezte, ez nem is olyan biztos, ki tudja, hátha egy hosszú, munkás nap után jött el a templomba, s a jószándéka mindekképp kedves lehet az Isten előtt. Gyerekkori tünődéseimben mindebből leiszűrtem: ugyanazt a helyzetet több oldalról is meg lehet közelíteni. Majd gimnazista koromban, miután gyakrabban kezembe vettem a Bibliát, felfedezni véltem: anyám véleményében mintha a Római levél, apáméban pedig mintha a Jakab-levél szólalt volna meg.

Aztán az evangéliumok lapozgatása közben szemet szúrt, Márk és János nem közli azt a *Miatyánkot*, amellyel nagyon korán megismerkedtem. Ráadásul a Máté evangéliumában olvasott imádság szövege sem pontosan azonos a Lukácséval. A példák idővel csak szaporodtak a hegyi beszéd kétféle változatától egészen a húsvéti beszámolókat zavart keltő különbözőségéig. Hogyhogy mindegyik evangélista másképp tudósít arról a Jézusról, akiről a *Hiszkegyben* azt tanultuk: „Hiszek... a Jézus Krisztusban, ő egy Fiában, a mi Urunkban, ki... kínszék Poncius Pilátus alatt, megfeszítették, meghala és eltemették, szála alá poklokra, harmadnapon föltámadta, fölméne a mennyekbe, ott ül a mindenható Atyaistennek jobbjá felől...”?

A teológiai évek alatt ismertem föl, amit gyerekfejjel a *Hiszkegyből* megtanultam, az még a szinoptikusoknál is régebbi hagyományon alapul. Olyan ősi közlésre támaszkodik, amelyet az 1Kor 15,3-5-ben már Szent Pál is úgy idéz, mint „amit magam is kaptam”. „Krisztus meghalt... eltemették... föltámadt... megjelent” — hirdeti az apostol a jegyzőkönyvek szüksézszerűségével és tényszerűségével. Nem tekint se jobbra, se balra, hanem az igazság megigézettségéért a lényegre tör. Méltán tarthatta üzenetét a sajátjának, és írhatta róla, hogy „evangéliumom” (Róm 2,16).

Az imént mondottakból kiviláglik: az egymást váltó nemzedékek Jézus szavainak és tetteinek hordozói és hirdetői. Ez az előszóban öröklődő Jézus-esemény kristályosítja ki a keresztény hit első hitvallásait és igehirdetéseit. A rövid formák — szinte végletes sűrítésben — kizárólagosan Jézus Krisztus haláláról és föltámadásáról szólnak. Majd megjelennek az evangéliumok, amelyek az üdvösségtörténet húsvéti epicentrumából kiindulva a keresztelésig, a születésig, sőt a „Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt” (Jn 1,1) himnuszáig —

szélesedő körökben — számot adnak Jézus halála és föltámadása előtti életéről és tevékenységéről. A szerzők szavakkal, kifejezésekkel viaskodnak, s mindközben ihletetten tanulmányozzák az Ószövetség könyveit, amelyek segítségükre szolgálnak az örömhír megszólaltatásában. Olyan festőkhöz hasonlítanak, akik palettájukra felrakják a kézen lévő Írások teológiáját, és összeállítják belőle azokat a színeket, amelyekkel megfesthetik Jézus portréját.

Mivel a hűség szabaddá tesz, ezért érthetővé válik, hogy az evangelisták a maguk életén átszüremlett hitvallást és igehirdetést zsidó-, illetve pogány-keresztény hallgatóik és olvasóik élethelyzetébe és szemléletvilágába illeszkedve újjá merik alkotni. Márk a maga darabos mondatai ellenére is megrendítő képet rajzol a szenvedő Jézusról, akiről művének csúcspontjain kijelenti: ő az Isten Fia, hogy azután evangéliuma végén a római százados megvallhassa: „Ez az ember valóban az Isten Fia volt” (15,39). Máté Jézust — nyilván a zsidó-kereszténységre való tekintettel — az Ószövetség háttéréből közelíti meg. Jahve Szolgáját szemléli benne, aki az Atya akaratával kikövezett úton haladva engedelmesen beteljesíti a régi ígéretek. Lukács úgy állítja elénk őt, mint aki végtelen gyöngédséggel és irgalommal hajol le hozzánk. Nem véletlen, neki köszönhetjük a tékozló fiú, az irgalmas szamaritanus példázatát. János viszont Jézus szavainak és tetteinek mélyebb értelmét fürkészi, és sajátos lebegést, mi több ironiát teremt a történeti és a jelképes síkok között.

A megrajzolt képek sokszínűek, ám mégis az egy Jézus Krisztusról készültek. Az egy Jézusról szóló sokszínű tudósítások különböző vonásai nem írják le teljesen az ő egyszeri titkát, de nem is oltják ki egymást, hanem komplementárisan közelítenek feléje. Az evangelisták közül van, ki nyers-, van ki művészből fordítását adja annak a páratlan eseménynek, amely Jézus földi tevékenysége volt.

GYÖKÖSSY ENDRE

Sose kérdezem meg senkitől, milyen vallású, aki bújával-bajával felkeres, mert a bűnnek, bánatnak, könnynek nincs felekezete. Olykor úgy derül ki, hogy az EGY nyájnak melyik „karámjából” jött, ahogyan rámköszön: dicsértessék, áldásbékesség, vagy jó napot Gyökössy testvér. Ha azzal kezdi: ő nem hívó, s csak a pszichológust keresi, akkor tudom, azt hiszi, hogy nem hisz, és éppen azért jött hozzám, mert Istennel birkózik az Istenért, mint Jákob a Jabbók révénél, és „erősítést” szeretne a lelkésztlől kapni.

Ami sok évtizedes beszélgetéseim alatt feltűnt és elgondolkoztatott, az az a sajátos lélektani jelenség, amely ismételtlen arra utal, hogy van egyféle, a mélytudatban élő katolicitás. Ám ezt az egyetemességet mindenkinél lélektani típusa alakítja, mégpedig aszerint, hogy az illetőnek gondolkodó, érzelmi, érzékelő vagy intuitív lényje az alapdallama. Következésképpen olyan színezetű lesz a vallása — bármilyen felekezet tagja, amilyen lélektani típusához tartozik.

Ósi református család tagja, vallását igenlő sarja, neves zeneművész, egy terápiai beszélgetés után megjegyezte: azt, amiben most megállapodtunk, még átgondolom abban a csöndben, amelybe pihenni indulok: egy görög hegyi kólostorba. Ott szoktam kielégezni belső áporodottságomat és belélegezni azt a felső erőt, amire művészi munkámhoz és életemhez szükségem van. Liturgiájuk pedig mindig katartikusan hat rám.

*

Egy szigorú, fundamentalista hitű protestáns ember életgyónása után letérdelt és arra kért: oldozzam fel és rójak rá penitenciát. Jó lelkiismerettel feloldoztam, mert sírva sírt bűnei felett s mert úgy tanultam a Gazdámtól, hogy csak a meg nem bánt bűnre nincs bocsánat, a felső-belső hangra figyelve pedig szigorú penitenciát kapott. Mielőtt elment, hirtelen megölelt és megcsókolt.

*

Római katolikus atyámfia arra kért, magyarázzam meg neki az Eucharisztia lényegét, mert ő csak az értelmével tud megragadni, felfogni valamit. Amikor a lelkészét erre kérte, az egy dogmatikai kötetet adott neki, kijelölve benne az elolvasandó részt. El is olvasta, de az neki nehéz s most restell az atyához visszamenni újra kérdezősködni. Megboldogult Előd István piarista atya, öreg barátom kézikönyvét vettem elő és az idevágó részt együtt studióztuk és beszéltük át. A végén abban egyeztünk meg, hogy ha Jézus közvetlen halála előtt ama utolsó vacsorán azt mondta: ezt cselekedjétek az én emlékezetemre, akkor ám cselekedjük ezt, ki-ki a maga módján, ezután is.

*

Egy protestáns hölgy viszont szememre vetette, hogy mi református prédikátorok mindig, mindent meg akarunk magyarázni, olyasmit is, amit nem lehet, mert szerinte vannak misztériumok, titkok, ami előtt inkább le kellene borulnunk és adorálnunk az Istent, egybecsendülne minden szív, hiszen az többet megért, mint a szürkeállományunk — mondta. Azt is kérdezte, miért mondjuk, hogy térdet és fejet hajtunk előtted Uram, ha nem tesszük!?

Mіндеzt azért mondom el, mert az a tapasztalatom, hogy lelkünk legmélyén olykor a protestáns ember rómaiul vagy görög-keletiül éli meg a misztériumokat, s nem egy római katolikus akarja érteni is azt, amit lát, hall, érez, tapasztal. És miért ne érthetné azt, ami abból, azokból érthető is.

Ám jó ha tudjuk azt is, hogy a velük, életkorunkkal egyidős tudatunk parányi sziget csupán az emberiséggel egykorú kollektív, azaz egyetemes tudattalan óceánjában. Ezért csak a tudatnak van „felekezete”. Lelkünk ősmélye az egyetemes EGY-ből él. Ezért élhetjük meg egységünket — a sokféleségben, mert lényünk legmélyén öröktől fogva egyek vagyunk.

VELE is egyek.

GYULAY ENDRE

Csodálatos a nyári rét. Zöld alap, s rajta, benne ezer és ezer virág. Az egyik pirinyó, alig látszik, de mégis kivirít a zöldből, a másik nagyobb és egész más színe van, de maga a millió fűszál is más nagyságú, más még a zöldsége is. A szemünk végig simítja és a felvett ingereket feldolgozva az értelem kimondja: csodaszép. Emberi kéz és haszonszerzés ültethet egész holdnyi piros tulipánt, mind egyszínű, majdnem egyforma magas, elég sok pénzt is adhatnak érte, mégsem cserélném el a nyári rét látványával.

Tudósok vitáznak, politikusok üléseznek, tanárok tárgyalnak, mind más-más oldalról közelíti meg, más szempontból látja a felvetett kérdést és csak e több szemmel látás hozhatja meg a mind teljesebb látást, az igazság sokoldalú birtoklását. Csak Isten az, aki végtelen, a teremtmény véges, a véges pedig lehet hasonló, de nem pontosan azonos.

Hatalmas zöld mező sok virágos képét idézi fel bennem az Egyház sok-sok millió megkereszteltjével. Mind más. Kívülről is, az egyik fekete, a másik sárga, nagy része fehér... Belülről is: hiszen van az erényekben hős, van botladozó is, bűnös is. A hit birtoklása szerint is van, aki a kinyilatkoztatás teljességét ismeri is, vallja is, van olyan is, akinek nem volt módja megismerkednie az egészszel, mert olyan körülmények között nőtt fel, így tanították, van, akít a teljéstől elvonzott egy-egy részgazságot színesebben bemutató közösség... Igen a közösségek szerint is mily mások lehetnek az ide-oda tartozók: szemlélődő szerzetes vagy egyházközi képviselő, az egyik ifjúsági kisközösség tagja vagy nagy, sok országban megtalálható mozgalom egyike... A világot betérítő egyházzért csodaszép, ha minden virága virít, vagyis az, aki. Virulása, mert az ember szabadakarattal rendelkezik, vonzhat más, a tökéletesebb felé segíthet a példájával, megtérésre indíthat a saját szentségével. Nem fátummal predesztinált egyik sem, élő, változni képes. Cél felé növesre meghívott mind. De maga kell, hogy eldöntse, ki akar lenni. Milyen csúnya a napégette rét, talán még visszataszítóbb a tűz égette üszkös, csupasz földdarab. Az egyházban maradv, tápláló talaján, isteni harmatát felhasználva ilyen csupaszok, kiégettek nem lehetünk. Hit nélkül, életcél nélkül, krisztusi erkölcs nélkül csak torzói vagyunk e rétnak.

Ha ezt a sokféleséget látom, akkor emberi, véges, önzésre hajló természetemet, uniformizálni akaró vágyaimat, saját méretem szerint mérő érték-szemléletemet fel kell adnom. Isten szemével kell nézmem e csodálatos rét-sokféleséget. El kell fogadnom mindet e rét virágai közül, irigység nélkül is, leértékelő megvetés nélkül is. El kell fogadnom hivatásomat, hogy saját szépségemmel kívántassam meg hitéletemet és így serkentsek követésemre másokat, mint ahogy én követem a Mestert. Egyiket sem becsapva, egyiket sem kényszerítve, de igaz tanúságtétellel igaz utat mutatva, szíves szeretettel a magam értékelte közösségbe híva, befogadva, szeretve. Aki keresi az igazságot, az mind jobban közelebb jut ahhoz. Aki éli is az igazságot, az mind több jószándékút oda is vonz. Így a laza, de egymást megbecsülő egység, mind több szorosabb egységgé érlelődik. Lehet, hogy nehéz még a hitegység, de meg kell lennie a SZERETET EGYSÉGÉNEK!

SZENNAY ANDRÁS

A katolicitásnak semmiféle „hivatalos” definíciója nincsen. Abban mindenki egyetért, hogy a „catholica” jelző (*ecclesia catholica*) először Antióchiai Szent Ignácnál olvasható, mint az egyház „tulajdonsága” (*proprietas*, sajátosság — és nem „ismertetőjegy”, *nota ecclesiae*). „Ismertetőjegyként” csak a 16. századot követő ún. ellenreformációs iratokban kezdik használni.

Az egyház „katolikus” voltát hangoztatja az *Apostoli hitvallás* (nem az apostolok által „szerkesztett”, hanem az apostoloktól áthagyományozott hit rövid foglalata) és számos, ugyancsak az első keresztény századokból származó „credo”. Ezekben a hit-összefoglalásokban az „apostoli” egyház nemcsak egyetemesként (katolikus), hanem mint osztatlan egy egyház szerepel. Ugyanakkor azonban ezt az egységet a kezdeti idők óta a sokféleség, sokszínűség (pluralitás) jellemzi. Ezt a sokféleséget szemléltetik már például a kinyilatkoztatott szövegekben is fellelhető különféle „teológiák” (beszélünk János teológiájáról, Pál teológiájáról, stb.) vagy a sokszínű liturgia.

Az egyház egyetemessége (katolicitás) szervesen kapcsolódik az egyház egységéhez. Egyikük sem zárja ki azonban a sokféleséget, a sokszínűséget. Ez a sokféleség kezdettől fogva jellemző tulajdonságként van jelen egyházunk életében. Félreértések elkerülése végett mindjárt itt szeretném hangsúlyozni: sem a katolicitás fogalmát, sem a katolikus mivoltot, sem az egység megerősítését senkinek sem szabad kénye-kedve, egyéni mércéje szerint értelmezni, alkalmazni. Mindig az *egyetemes* egyház hitéről, az *egyetlen*, Krisztustól útjára indított egyház egységéről van szó. Ha tehát valaki nem ismerné a katolikus (egyetemes) hit-tartalmat, netán hiányosan ismerné, annak nincs joga kijelenteni, hogy például ez vagy az a megfogalmazás, kijelentés „már nem katolikus”.

Különösen vonatkoztatnám ezt azokra a kortársakra, akik még máig sem ismerik kellőképp a II. Vatikáni (egyetemes) zsinat *katolikus* tanítását. Kellő tudás hiányában senki ne nyilatkozzék — netán egyházi rangjára, tekintélyére hivatkozva — egy-egy kijelentés, megfogalmazás „katolikus” vagy „nem katolikus” voltáról. Akadtak egyházunkban régen is és szóhoz jutnak ma is olyanok, akik „Isten nevében”, az őtől kapott hatalomra hivatkozva, kellő hitbeni tudás nélkül „az igaz hit” védelmében nyilatkoznak.

A szerkesztőségi körkérdés kiemelten érdeklődik az „egyféslegesség a sokféleségben” lehetőségéről, netán tényéről. Valóban megkérdendő: vajon nem veszélyezteti-e ez a sokféleség, sokszínűség az egyház egyetemességét (katolikus voltát) és egységét? — Semmiképp sem, csak tudnunk kell megfelelően megkülönböztetni. Mindenekelőtt ne pluralizmusról, hanem pluralitásról beszéljünk. Az előbbi magában hordozhatja egy újabb „izmus” veszélyét, az egységben gondolkodók számára pedig nyelviileg is nehézséget jelent. A pluralitás, sokféleség lényegét a teológiai magból, hitünk belső, mély valóságából lehet, sőt kell is feltárnunk. Sokak számára talán „megnyugtató” lesz, ha itt Ratzinger bíboros gondolatait idézzük (*Megjegyzések a Nemzetközi Teológiai Bizottság I. téziséhez* Einsiedeln, 1973. 17—19. o.) „... Isten Krisztusban mint Főben foglal össze mindeket. Ez a gondolat lesz Ireneusznál a keresztény egység további vezérfonala. Az Efezusi levél (3,10) *Isten sokféle bölcsességét* hirdeti, így forrásában tárja fel az örök Egységben rejlő sokféleséget. Amint a krisztusi új egységbe felvételt nyertek a zsidók és pogányok, úgy a történelemben tovább élő Krisztusban, az egy-

házban is „helye” van az ember számos és sokféle gazdagságának. Krisztussal lett a keresztények Ősége, hogy magába fogadta az ember igazi teljességét. ...Hitünk kimeríthetetlen tartalma így megbonthatatlan összefüggésben van Krisztussal. A különféle eltérések is Krisztushoz vezethetők vissza. ...Ezt az egységet nem annyira a gondolati tartalom hordozza, hanem a hitbeli állásfoglalás...”

Rahner egészen gyakorlati példája világosabbá teheti az előbbi állásfoglalást. Aki magát katolikusnak nevezi — így Rahner —, annak tudnia kell, de főképp meg kell élnie: mit is jelent imádkozni. Ez ugyanis egyáltalán nem könnyű („Uram, taníts meg minket imádkozni” Lk 11,1). Ha emberünk valóban imádkozik és annak is mélységes tudatában van, hogy így Istennel, a megváltó Krisztussal kerül kapcsolatba, akkor — bár esetleg *nem tudja* pontosan, hogy hány szentség van, mit jelent a pápa primátusa — mégis jobb katolikus lehet annál, aki ugyan az említett kérdésekre pontos válaszokat ad, aki minden katekizmuskérdésre „fújja” a pontos feleletet —, de még nem jutott el ahhoz az alázatos foháshoz: Uram, taníts meg imádkozni.

Valóban, a betanított katekizmus-szöveget „fújhatják” a gyermekek, ezzel még nem válnak sem hívökké, sem „katolikussá”. A hitbeni tudásnak életalakító tudássá kell válnia, különösen felnőtt korban — különben a szektás „lelkésítők” egykönnyen kikapcsolhatják a tudás „áldozatait” az egyház egyetemességéből, vérkeringéséből. Így azután elvész a „katolicitás” és felbomlik az „egység” is. „Nemcsak az igazságot kell befogadni, hanem a megújított életet is, amelyről az igazság szava beszél” (*Evangelii nuntiandi* 23.).

Katolikus hitünk és az egyetlen egyházhoz tartozásunk sem merülhet ki az egyes tételek, kijelentések passzív elfogadásában. A mai keresztény mindjobban megtapasztalja, hogy a sokszínű és sokféle megfogalmazás, vallási-liturgikus gyakorlat tudomásulvétele mellett hitében Isten kegyelméből való *alapdöntésről* van szó, amellyel szabadon adja át önmagát Istennek (vö. *Dei verbum* 5.). Ebben a tettében bennfoglaltan, de olykor nagyon is átélve megtapasztalhatja azt a belső feszültséget, mely a szabad választás, szabad elhatározás és a hit engedelmessége között fennáll (vö. Róm 16,20). Katolikus voltunkat és hitbeni egységünket Jézus követésének és az emberek szolgálatának, továbbá Isten dicsőítésének szándéka teszi teljessé.

Tapasztalati tény, hogy az áthagyományozott hit-tudat és az élet eseményeire épülő új meglátások gyakran *feszültséget okoznak*, összetükközéshez is vezetnek. Ezeket a konfliktusokat nem lehet letagadni, elkerülni, hanem fel kell dolgozni. Igazi hitegység csak a jogos sokféleség megismerésével (ehhez nagy nyitottság kell!) és elismerésével valósulhat meg. Ez az igazság az egyház egységét is érinti. A keresztény igazság felismerésével a legbiztosabb vezérfonal az Evangélium, mert ez az egyházi egység és a benne élő sokféle közösség alapja és ősi normája. (vö. Gal 1.) Az „egy” evangéliumot is a kánoni írások sokfélesége tárja elénk. Az egyház kezdeti szakaszán már az is kiviláglik, hogy az ősegyház egységes hitét a kifejezési formák és tanúságtételek sokféleségében hagyományozta ránk. Az egyház „katolikus” volta és „egysége” tehát elsősorban nem az intézményi és tanítási egységet jelenti, hanem mindenekelőtt az evangéliumi élet gazdagságát. A katolicitás és egység utáni vágyakozás mindaddig üres szó marad, amíg az egyes egyházak és egyházi közösségek, mi több, az egyes hívő a tanúságtételek sokszínűségében és a lehetséges megfogalmazások sokféleségében nem ismeri fel az igazság teljességét, Istent.

Hogy a *katolikus* egyház az *egységnek* valóban látható jele legyen, ahhoz intézményeiben, közösségi életében és tagjaiban a Lélek adományainak sokféleségét, a Krisztusban megváltott emberiség különféle kultúrákban kibontakozó szellemi életét, a megváltott emberiség változatosságát kell harmonikusan egybeötvöznie. Az egyetemes egyház helyi egyházaiban és egyes tagjaiban éli meg a Krisztustól ajándékozott új élet sokszínű gazdagságát. E gazdagság „összefogója”, harmonizálója szeretetben vállalt szolgálatának erejében Róma püspöke, „a püspökök és hívek egységének és sokféleségének látható fundamentuma” (Lumen gentium 23.). A püspököknek pedig az a feladatuk, hogy a maguk területén az egység megőrzésében a törvényes sokféleségről gondoskodjanak. Amilyen mértékben elismerik és megvalósítják a sokféleségre irányuló készséget, és gazdagságot, úgy növekedik bennük a megbecsülés, mellyel más egyházak értékeit is méltányolják (vö. uo.)

A „katolikus egység” útja egyházunkon belül sokrétű *együtműködést*, kölcsönös *érdeklődést* és gazdag *információs anyagot* tételez fel. Le kell bontani az előítéleteket, a jogtalan általánosításokat. A különféle nézőpontok és módszer szerint dolgozó teológusok, igehirdetők, de a hívők is úgy mélyüljenek el a hit igazságaiban, hogy a jogos különbözőségeket az egységre törekvés és a „katholicitás” szellemében tartsák meg. Amint Szent Ágoston mondja: A szükséges dolgokban valósuljon meg az egység, a kétséges esetekben legyen szabadság, de mindenben a szeretet diadalmaskodjék.

Egyházunkban mindenki felelős az „egyetemesség” (katholicitás) tudatának elmélyítéséért. Ebből a felelősségtudatból fakadó küldetésstudat munkára serkent — nem utolsó sorban annak érdekében, hogy „egyek maradjunk” Krisztusban. Egyházunk élete, a hívő keresztény élete nem lehet más, mint az „egy Krisztusra” irányuló törekvést sokféle szinten és úton keresni és megvalósítani (vö. 1Kor 12; Ef 4.). A katolikus tanítás egységének a vélemények sokaságában való megőrzéséhez feltétlenül szükséges, hogy a hétköznapi örömteli és fájdalmas realitásai között „azt a lelkiületet ápoljuk, mely Jézus Krisztusban volt” (Fil 2,5). E felismerés és gyakorlat nyomán ébreszthetjük rá önmagunkat és az embereket, milyen atyai gondoskodással és bölcsességgel vezet minket az Isten. Igaz, nehéz ezt a lelkiületet elsajátítanunk, mert Isten „rejtőzve” van jelen életünkben. Hol a világ zaja süketít meg, hol szívünket keményítjük meg. Mégse feledjük: katolikusok voltunk és az egység megőrzésének feladata — a sokféleség realitását tudomásul véve — változatlanul kihívás, feladat, követelmény. Mindennek megvalósítása érdekében elsősorban önmagunk között, egyházunkban kell szót értenünk egymással — híveknek, pásztoraiknak és kutató teológusainknak egyaránt.